

ЕР СОЛИҒИ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ

Идирисов Алишер Отажонович,
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
мустақил тадқиқотчиси

Аннотация: Ушбу мақолада ер солиғи маъмуриятчилигини ташкил этиш, жумладан солиқни ҳисоблаб чиқариш ва тўлаш тартиб-қоидалари, шунингдек қўшимча солиқ базасини яратиш масалалари ҳақида сўз юритилади.

Калит сўзлар: Ер солиғи, солиқ солиш объекти ва базаси, солиқ ставкалари, солиқ имтиёзлари, солиқ назорати.

Кириш.

Таъкидлаш ўринлики, ер солиғи бўйича тушумлар маҳаллий бюджет даромадларини шакллантиришда фискал аҳамияти муҳим ҳисобланади.

Ўзбекистонда ер умуммиллий бойлик, шу боис ундан оқилона фойдаланиш зарурлиги ҳамда у давлат муҳофазасида эканлиги ҳуқуқий жиҳатидан мустаҳкамлаб қўйилган¹.

Ер ва ундан фойдаланганлик учун ундириладиган тўловларга доир муносабатлар Ўзбекистон Республикасининг амалдаги бир қанча қонун-ҳужжатлари билан тартибга солинган.

Ер умуммиллий бойлиқдир, Ўзбекистон Республикаси халқи ҳаёти, фаолияти ва фаровонлигининг асоси сифатида ундан оқилона фойдаланиш зарур ва у давлат томонидан муҳофаза қилинади. Ер тўғрисидаги қонунчиликнинг асосий вазифалари ҳозирги ва келажак авлодларнинг манфаатларини кўзлаб ердан илмий асосланган тарзда, оқилона фойдаланиш ва уни муҳофаза қилишни, тупроқ унумдорлигини тиклаш ва оширишни, табиий муҳитни асраш ва яхшилашни, хўжалик юритишнинг барча шаклларида тенг ҳуқуқлилик асосида ривожлантириш учун шароит яратишни назарда тутиб, юридик ва жисмоний шахсларнинг ер участкаларига бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилишни таъминлаш мақсадида ер муносабатларини тартибга солишдан, шунингдек бу соҳада қонунийликни мустаҳкамлашдан шу жумладан коррупцияга оид ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишдан иборат².

¹ Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, 2023 йил 30 апрель, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);

² Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 30 апрелдаги ЎРҚ- 598-И сонли Қонуни билан қабул қилинган Ер кодекси, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);

Бизнингча, бугунги кунда юртимизда ер ресурсларидан оқилона фойдаланишни таъминлашнинг иқтисодий механизмлари яратилган бўлсада, ушбу йўналишни янада такомиллаштириш мақсадга мувофиқдир.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.

Мамлакатимизда ер ресурсларига доир муносабатларни тартибга солиш мақсадида тегишли қонун қабул қилинган. Мазкур қонуннинг тегишли моддаларида ер майдонларидан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш, ер участкаларига бўлган ҳуқуқларнинг бекор қилиниши, ер эгаси, ердан фойдаланувчи, ижарачи ва ер участкаси мулкдорининг мажбуриятлари ҳамда ерлардан оқилона фойдаланишни ва уларни муҳофаза қилишни иқтисодий рағбатлантириш масалалари кўзда тутилган³.

Ер солиғини тўловчилар, солиқ солиш объекти ва базаси, солиқ ставкалари, солиқ даври, солиқни ҳисоблаб чиқариш ва солиқ ҳисоботини тақдим этиш тартиби ҳамда тўлаш тартиб-қоидалари кўзда тутилган⁴.

Юртимизда бюджетлараро муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари белгиланган бўлиб, унга кўра жисмоний шахслардан олинадиган ер солиғи тушумлари туманлар ва шаҳарлар бюджетларига тўлиқ ҳажмда ўтказилиши мумкинлиги, юридик шахслардан олинадиган ер солиғи тушумлари эса Қорақалпоғистон Республикасининг республика бюджетига, вилоятларнинг вилоят бюджетларига ва Тошкент шаҳрининг шаҳар бюджетига тўлиқ ҳажмда ўтказилиши мумкинлиги, шунингдек Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар Кенгашлари юридик шахслардан олинадиган ер солиғи тушумларини туманлар ва шаҳарлар бюджетларига йўналтиришга ҳақли эканлиги назарда тутилган⁵.

Жорий йил 1 январдан Солиқ кодексининг 483 моддасига киритилган ўзгаришларга мувофиқ “Изланиш ва ривожланиш” марказлари 2024 йил 1 январдан 2027 йил 1 январга қадар бўлган даврда улар эгаллаган ер участкалари бўйича юридик шахслардан олинадиган ер солиғини мазкур солиқ бўйича ҳисобланган суммасининг 1 фоизи миқдорида тўлаши бўйича имтиёз берилди⁶.

Тадқиқот методологияси.

Ушбу мақолада статистик маълумотларни гуруҳлаш, қиёслаш, солиштирма таҳлил ва бошқа услублардан фойдаланилди. Шунингдек ер солиғи бўйича маъмуриятчиликни ташкил этиш юзасидан амалдаги қонунчилик нормалари бўйича айрим масалалар таҳлил қилинди.

Таҳлил ва натижалар.

³ Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 30 апрелдаги ЎРҚ- 598-I сонли Қонуни билан қабул қилинган Ер кодекси, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);

⁴ Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 30 декабрдаги ЎРҚ-599 сонли Қонуни билан қабул қилинган Солиқ кодекси, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);

⁵ Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 25 декабрдаги “2024 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида”ги ЎРҚ-886-сонли Қонуни (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz).

⁶ Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 28 декабрдаги “Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2024 йилга мўлжалланган асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-891-сонли Қонуни (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);

Мамлакатимизда амалда бўлган қонун-ҳужжатлари ўрганилиб таҳлил қилинганда юртимизда ер ресурслари улардан оқилона фойдаланиш мақсадида давлат муҳофазасига олингани маълум бўлди.

Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси ўрганилганда ер тўғрисидаги қонунчиликнинг асосий вазифалари, ердан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш, ер участкаларига бўлган ҳуқуқларни давлат рўйхатига олиш ва унга бўлган ҳуқуқларнинг бекор қилиниши, ер эгаси, ердан фойдаланувчи, ижарачи ва ер участкаси мулкдорининг мажбуриятлари ҳамда ерлардан оқилона фойдаланишни ва уларни муҳофаза қилишни иқтисодий рағбатлантириш чора-тадбирлари каби масалалар назарда тутилгани маълум бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси ва бошқа солиқ тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатлари ўрганилган ҳолда таҳлил қилинганда ер солиғини тўловчилар, солиқ солиш объекти ва базаси ҳамда уни аниқлаш тартиби, солиқ ставкалари, солиқ даври, солиқни ҳисоблаб чиқариш ва солиқ ҳисоботини тақдим этиш тартиби ҳамда тўлаш тартиб-қоидалари кўзда тутилгани ва ҳуқуқий жиҳатидан мустаҳкамлангани маълум бўлди.

Ўзбекистон Республикасининг “2024 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида”ги Қонуни ўрганилганда бюджетлараро муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари, жумладан 2024 йил учун Қорақалпоғистон Республикаси бюджетининг, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларининг, туманлар ва шаҳарлар бюджетларининг даромадларини шакллантиришнинг ўзига хос хусусиятларини белгилаш орқали ер солиғи тушумларининг тақсимланиши тўғрисидаги қоидалар тартибга солингани маълум бўлди.

Ўзбекистон Республикасининг “Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2024 йилга мўлжалланган асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонуни ўрганилганда ер солиғининг жорий йил учун ставкаларига ўзгартиришлар киритилганлиги ҳамда ер солиғи бўйича айрим тадбиркорлик субъектларига солиқ имтиёзлари тақдим этилганлиги маълум бўлди.

Хулоса ва таклифлар.

Олиб борилган ўрганишлар ва таҳлиллар натижасида ер ресурсларини ҳисобга олиш ҳамда солиқ маъмуриятчилиги тизимининг айрим жиҳатларини янада такомиллаштириш мақсадга мувофиқ деган хулосага келинди.

Ўзбекистон Республикасидаги амалдаги қонун-ҳужжатлари ўрганилганда бошқа барча табиий ресурслар каби ер ресурслари ҳам умуммиллий бойлик ҳисобланиб давлат муҳофазасига олинган, улардан оқилона фойдаланиш зарур ва бу ҳар бир шахснинг қонуний бурчидир.

Фуқароларда ердан унумли фойдаланиш кўникмаларини шакллантириш бугунги кундага долзарб масалалардан ҳисобланиб, бу йўналишда юқори натижаларга эришиш давлат ва жамият манфаатларига бирдек ижобий хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси ўрганилганда унда кўзда тутилган айрим қоидаларни Ўзбекистоннинг маъмурий ислохотлари дастури ижросини таъминлаш мақсадида қабул қилинган қонун-ҳужжатларига мувофиқлаштириш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиши қонунчилик амалиётини такомиллаштиришга хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси ўрганилганда ер солиғи бўйича кўзда тутилган солиқ имтиёзлари ва бошқа солиқ маъмуриятчилигини тартибга солишга оид айрим қоидаларни такомиллаштиришга қаратилган ўзгартириш ҳамда қўшимчаларни киритиш мақсадга мувофиқ, деган хулосага келинди.

Бизнингча ер солиғи бўйича солиқ маъмуриятчилигининг такомиллаштирилиши тадбиркорлик субъектлари ва жамият манфаатларига бирдек хизмат қилиши билан муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, 2023 йил 30 апрель, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);
2. Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 30 апрелдаги ЎРҚ-598-I сонли Қонуни билан қабул қилинган Ер кодекси, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);
3. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 30 декабрдаги ЎРҚ-599 сонли Қонуни билан қабул қилинган Солиқ кодекси, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);
4. Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 28 декабрдаги “Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2024 йилга мўлжалланган асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-891-сонли Қонуни (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);
5. Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 25 декабрдаги “2024 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида”ги ЎРҚ-886-сонли Қонуни (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz);
6. Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг “Солиқ ҳисоботининг шакллари тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори, Адлия вазирлиги томонидан 2020 йил 24 февралда рўйхатдан ўтказилган, рўйхат рақами 3221, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - Lex.uz).

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

